

Regionene og den nye programsatsingen "Virkemidler for regional FoU og innovasjon" (VRI)

*Rapport fra regionale dialogkonferanser i regi av
Forskningsrådet og fylkeskommunene*

Regionene og den nye programsatsingen

"Virkemidler for regional FoU og innovasjon" (VRI)

*Rapport fra regionale dialogkonferanser i regi av
Forskningsrådet og fylkeskommunene*

© **Norges forskningsråd 2006**

Norges forskningsråd
Postboks 2700 St. Hanshaugen
0131 OSLO
Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01
bibliotek@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no/

Publikasjonen kan bestilles via internett:
www.forskningsradet.no/publikasjoner

eller grønt nummer telefaks: 800 83 001

Grafisk design omslag:
Foto/ill. omslagsside:
Trykk: Norges forskningsrådstrykkeri, Oslo
Opplag: 1. opplag 300

Oslo, september 2006
ISBN 82-12-02347-8 (trykksak)
ISBN 82-12-02348-6 (pdf)

Innholdsfortegnelse

Forord

1. Kort om bakgrunnen for VRI
2. FoU-institusjonenes roller i regional utvikling
3. Hva kan gjøres for å styrke det regionale samspillet?
4. Hvilke programmer og virkemidler bør VRI inneholde?
5. Hvordan bør VRI-arbeidet organiseres?
6. Hovedinntrykk – temaer for videre diskusjon

Vedlegg

1. Om konferansene
2. Oversikt over deltakere på konferansene

Forord

Forskningsrådet har i samarbeid med fylkeskommunene avholdt en serie konferanser med viktige utviklingsaktører i de norske regionene. Konferansene, som har dekket samtlige fylkeskommuner, har drøftet den nye programsatsingen ”Virkemidler for regional innovasjon (VRI)” (arbeidstittel). Hensikten har vært å få regionale aktørers synspunkter og innspill på initiativet.

Foreliggende rapport tar sikte på å gi en *oversikt* over de momenter som kom fram på konferansene. Arbeidsformen var i hovedsak gruppearbeid. Alt i alt kom det fram omkring 1000 momenter! Når et slikt materiale skal presenteres i kortfattet form, må det foretas en del forenklinger. Det er selvsagt mulig å tolke materialet på ulike måter. Vi håper likevel at rapporten vil bli oppfattet som dekkende for konferansene som helhet og at de viktigste synspunktene er kommet med. Det har ikke vært mulig å ta med særlig mye materiale om den enkelte region. I en senere fase i prosessen kan det være naturlig å gi en mer uttømmende beskrivelse av situasjonen i hver region – og kanskje også foreta en systematisk sammenlikning av regionene.

Det er meningen at foreliggende rapport skal inngå i Forskningsrådets videre arbeid med å planlegge og etablere den nye programsatsingen VRI. Rapporten peker framover på flere måter. Vi ønsker å fortsette den nære dialogen med regionene også i tiden som kommer. Fylkeskommunene var vertskap for konferansene, som fant sted i mai og juni 2006. Vi vil gjerne takke fylkeskommunenes representanter for verdifull bistand og oppriktig interesse for VRI. Ikke minst vil vi takke de mange deltakerne som tok seg tid til å stille opp og bidra med sin innsikt i og praktiske erfaring med forskning, utvikling og innovasjon i en regional sammenheng.

Vi retter en spesiell takk til professor Bjørn Gustavsen, som på en imponerende måte har sammenfattet det store materialet som har kommet ut av konferansene.

Avdelingsdirektør Kristin Danielsen
Norges Forskningsråd
Oslo 28. august 2006

1. Kort om bakgrunnen for VRI

VRI handler om virkemidler som kan fremme regional innovasjon. Regional innovasjon er et tema som er gjenstand for atskillig oppmerksomhet for tiden, både faglig og politisk. En rekke aktører er engasjert i ulike diskusjoner om hvordan man kan utvikle norske regioner gjennom en sterkere og mer koordinert innovasjonsinnsats. VRI handler imidlertid ikke om innovasjon i sin alminnelighet, men om virkemidler for innovasjon som involverer *forskning*.

Hva er så regional innovasjon? All innovasjon er regional i den forstand at aktivitetene foregår på bestemte steder og i bestemte regioner. Materialet som har kommet fram gjennom konferansene, bekrefter en viktig innsikt i moderne innovasjonsteori, nemlig at *samspillet* mellom aktører innenfor et geografisk avgrenset område gir spesielt gode muligheter for å utløse innovasjon. Det regionale samspillet kan forsterke effekten av de offentlige virkemidlene. Når regionen er rammen, finnes det vanligvis en nærhet som øker sannsynligheten for at aktørene kan utvikle et fruktbart samarbeid om oppgavene og oppnå en raskere spredning av resultater.

Som et nasjonalt forskningsstrategisk organ har Forskningsrådet et ansvar for å utvikle et kunnskapssystem som kommer hele landet til gode. FoU-miljøene må kunne løse et bredt spekter av oppgaver i et næringsliv preget av store regionale variasjoner. Forskningsrådet ønsker å mobilisere til en kraftigere FoU-innsats i og for norske regioner. VRI representerer samtidig et forsøk på å gi forskningskompetansen større regional relevans.

For at forskningen kan sies å ha en regional dimensjon, må den klare å nyttiggjøre seg samspillseffekter. Forskningen må samtidig bidra til å skape og forsterke slike effekter. Hva dette betyr for den enkelte satsning, vil variere. Eksempelvis vil et teknologisk prosjekt kunne få sterkere slagkraft gjennom spredning av tekniske løsninger til andre bedrifter. For organisatorisk orienterte prosjekter vil det regionale samspillet kunne ha direkte betydning for utviklingen av relasjoner og nettverk.

Et viktig utgangspunkt for VRI er at det er nødvendig å tenke *langsiktig* når forskningens rolle i innovasjonsarbeidet skal utvikles. Å fordype samarbeidet mellom FoU-miljøer og bedrifter, krever tid, tålmodighet og gjensidig respekt. Hvordan få til et samarbeid som varer? Hvordan få et klarere bilde av forutsetningene for innovasjon? VRI-satsingen må forholde seg til tre grunnleggende krav: For det første må forskningen orientere seg mot behovene hos bedrifter og andre brukere. For det annet må brukerne legge forholdene til rette for økt anvendelse av forskningsbasert kunnskap, og for det tredje må innovasjonsarbeidet ses i et bredt samfunnsmessig perspektiv, basert på en erkjennelse om at det ingen enkelt aktør kan ha oversikt over nyskapingens vilkår og konsekvenser.

Slike utfordringer kan ikke møtes av den enkelte forsker eller den enkelte bedrift alene. Det er nødvendig å sette det enkelte prosjekt inn i en videre ramme som muliggjør dialog og kumulativ læring på tvers av prosjekter og som tillater prøving og feiling. Både behovet for samspill innenfor regional innovasjon og behovet for å gi utviklings- og innovasjonsrettet forskning tidsrammer som er tilstrekkelig sjenerøse, peker i retning av en sterkere betoning av *langsiktig strategisk læring*. Det er grunn til å anta at denne strategiske læringen ofte kan ha særlig gode vilkår innenfor regionale nettverk og klynger.

Det er selvsagt ikke mulig å posisjonere forskningen *utelukkende* innenfor regionale rammer. Selv om det er viktig at innovasjonsrettet forskning bygger på regional kompetanse, kreves det mer enn regionalt samspill. Forskningen tar ofte utgangspunkt i nasjonale prioriteringer og internasjonale samarbeidsrelasjoner. De vitenskapelige kvalitetskriteriene kan naturligvis ikke forstås eller praktiseres i et regionalt perspektiv. Det blir en oppgave for VRI å hjelpe aktørene med å finne balansen mellom det regionale og det nasjonale, mellom det regionale og det globale, mellom samarbeid og konkurranse - og mellom nytte og ren vitenskapelig erkjennelse. I enkelte tilfeller vil det ikke være gitt hvilke institusjoner og personer som best

kan balansere disse hensynene. Ofte vil det heller ikke være opplagt hvem som kan gjøre krav på å kunne representere regionen og artikulere dens kunnskapsbehov. Derfor må VRI også handle om å muliggjøre utviklingsprosesser som kan avklare oppgaver og forpliktelser og skape et robust og samtidig fleksibelt regionalt samspill.

Disse overordnede utfordringene danner en viktig del av bakgrunnen for VRI og diskusjonen på de regionale konferansene. I det følgende gjennomgås synspunkter på FoU-institusjonenes oppgaver og roller, utfordringer knyttet til det regionale samspillet, spørsmålet om virkemidler og ulike hensyn som bør vektlegges når den nye satsingen skal organiseres. Rapporten munner ut i en oppsummering av temaer for videre refleksjon og diskusjon.

2. FoU-institusjonenes roller i regional utvikling

Det er meningen at VRI skal bidra til å fornye og styrke FoU-institusjonenes regionale utviklingsrolle. Både de regionale forskningsinstituttene og de statlige høyskolene i regionene forventes å spille en mer aktiv rolle i løsningen av regionale oppgaver i årene som kommer. Men hva slags utgangspunkt har vi å bygge på? Hvilke oppgaver og roller kan FoU-miljøene sies å ivareta i dag?

Konferansene viste at det både finnes en rekke fellestrekk i FoU-miljøenes måte å arbeide på og ulike forutsetninger for å kunne utvide utviklingsrollen. Det er tale om ulikheter knyttet til næringsstruktur, størrelsen på bedriftene, samarbeidet i det lokale næringsliv og organiseringen av det regionale partnerskap.

I diskusjonene ble det pekt på en rekke roller og forpliktelser:

- Mobilisere næringslivet til økt FoU-innsats – bidra til systematikk i bedriftsutviklingen og være en sentral aktør i utviklingen av klynger
- Være møteplass for næringsliv og offentlig sektor – og bringe andre aktører inn i FoU-miljøene
- Praktisere samspillsrollen – ofte betegnet som meglerrollen
- Trekke FoU-prosjekter, kompetanse og midler til regionen
- Være leverandør av relevant kunnskap til næringsliv og offentlig sektor, med vekt på utdanningsrollen (grunnutdanning og etter- og videreutdanning (EVU))
- Drive med FoU som bygger opp under utdanningen – særlig profesjonsfaglig og praksisnær forskning
- Utvikle godt kunnskapsgrunnlag om egen region
- Være ”lyttepost” for internasjonal kunnskapsutvikling – oversetterrollen
- Være en strategisk alliansepartner – regionalt, nasjonalt og internasjonalt

Det synes også å være bred enighet om følgende hensyn og prinsipper:

- Forskning og utvikling må ses i sammenheng
- Forskningen må komme i inngrep med bedriftene gjennom konkrete samarbeidsprosjekter – forskerne må forske *sammen med* bedriftene, ikke på dem
- Prosjektene må inngå i en langsiktig nettverksutvikling som skaper tillit begge veier
- Det må avklares hvordan næringsrettet FoU skal gi grunnlag for videre forskning og for akademisk merittering
- FoU-miljøene må foreta langsiktige satsinger på utvikling og spissing av kompetanse som bedriftene har behov for

Tema 1 for gruppediskusjonene omhandlet *utviklingsbehovene i regionen* og spørsmålene var formulert som følger:

- På hvilke måter kan et bedre samspill mellom FoU-institusjoner, næringsliv og offentlige myndigheter/aktører bidra til å fremme regional utvikling?
- Hva må til for at FoU-institusjonene i regionen styrker sin regionale utviklingsrolle?

- Det må også satses bredt på prosjekter som er langsiktige og som *ikke* er styrt av kortsiktige brukerbehov
- Bedriftene må møte en lav terskel for å bli FoU-brukere
- Høgskolenes utviklingsrolle må sees i lys av deres utdanningsrolle

Flere av de ovennevnte punktene ga rom for problematisering og refleksjon. Nedenfor gjengis synspunkter knyttet til diskusjonen rundt forskningens kvalitet og internasjonale dimensjon, forskning vs. utvikling, brukerstyrt vs. fri forskning samt betydningen av lav FoU-terskel.

Forskningens kvalitet og internasjonale dimensjon

Forskning er i sin natur internasjonal. Et regionalt forskningsmiljø må levere forskning som kan publiseres internasjonalt. Forskningsaktiviteter og oppdragsgivere kan være regionale, men resultater og publisering av disse vil og må skje nasjonalt og internasjonalt. For å sikre kvalitet på internasjonalt nivå, må regionale forskningsmiljøer inngå i nasjonale og internasjonale nettverk. Samarbeid med andre fagmiljøer og deltakelse i et bredere forskningsmiljø er en forutsetning for å kunne oppnå tilstrekkelig kvalitet for å overleve som forskningsmiljø. Den forskingspolitiske utfordringen i et regionalt VRI-program blir dermed å identifisere utvalgte tematiske område der regionale politikktutformere og utviklingspådrivere (fylkeskommune, Innovasjon Norge, Fylkesmannen, m.fl.) utvikler et langsiktig samarbeid med forskningsmiljøene for å styrke og utvikle disse områdene som hovedsatsinger med høy forskningskvalitet. Disse områdene krever en langsiktig utvikling som også omfatter systematisk utvikling av nasjonale og internasjonale faglige nettverk med andre akademiske miljøer. Deltakelse i EUs forskningsprogrammer er et viktig instrument for å oppnå dette. I tillegg må forskningsmiljøene bidra med brede motivasjons- og involveringsaktiviteter for næringslivet for å øke forskningsaktiviteten i regionen og sikre regional relevans. I denne brede aktiviteten (som for eksempel kan være utvikling av SkatteFUNN-prosjekter sammen med bedrifter) kan prosjekter bli sendt videre til andre FoU-institutter. Her må det regionale FoU-miljøet skille mellom breddeaktivitet som skal mobilisere og motivere, og spesielle tematiske områder som er kjerneområder for miljøene.

Forskning vs. utvikling

I diskusjonen på flere av konferansene ble det påpekt at forholdet mellom forsknings-elementet og utviklings-elementet ofte volder problemer. Det oppstår lett uenighet ikke bare om finansieringen, men om hva som kan regnes for å være en vellykket satsning. Det er nødvendig å overskride denne enten-eller-diskusjonen og definere andre relasjoner mellom forskning og utvikling, med utgangspunkt i hva man kan oppnå ved å la aktivitetene smelte sammen til et hele. Man må se på en rekke spørsmål som spenner fra hvordan utviklingserfaring skal konverteres til forskning, til hvordan utviklingsbasert forskning kan tillegges meritteringsverdi. Utfordringen gjelder ikke bare den enkelte forsker, men *forskningsinstitusjonen*. Utfordringen er bl.a. relevant i forhold til diskusjonen om hvordan ulike høgskoler kan oppnå status som universitet. Her er det delte meninger, og mange stiller seg skeptiske til om et bredt engasjement i lokal-regional utvikling er den rette veien å gå.

Brukerstyring vs. fri forskning

Et annet dilemma knytter seg til forholdet mellom brukerstyrte prosjekter og fri forskning. Konferansene antyder at dilemmaet kanskje ikke er så absolutt som man ofte tror. Erfaringen viser at forskningen meget vel kan inngå i en regional sammenheng som innebærer føringer – kanskje til og med sterke sådanne – uten at det enkelte prosjekt trenger å være styrt av kortsiktige hensyn som går på tvers av forskningens interesser. Generelt gjelder at forskjellen

mellom brukerstyrt og annen forskning lett kan oppfattes altfor firkantet, og på en måte som skygger for de store variasjonene når det gjelder kriterier og styring som eksisterer *innenfor* kategorien brukerrettede prosjekter.

Hva betyr det at terskelen for FoU er lav?

At terskelen for bedriftene for å bli FoU-bruker må være lav, kan bety flere ting. Kommentarer knyttet til SkatteFUNN, og som framkom på konferansene, tyder på at ordningen bare i begrenset grad har klart å gjøre bedrifter til nye FoU-brukere. Den viktigste grunnen er at mindre utviklingsprosjekter i enkeltbedrifter, som er hva man hyppigst ser i norsk næringsliv, som hovedregel utgjør en svak plattform for samarbeid med forskningsmiljøene. I realiteten står forskningsmiljøene overfor en rekke utfordringer som bare kan løses gjennom et nært samarbeid med enkeltbedrifter og bedriftsnettverk, bygget på langsiktighet og nettverksbasert koordinering av bedriftenes interesser. Spørsmålet om å senke terskelen dreier seg derfor ikke først og fremst om den enkelte bedrifts muligheter for å bruke forskning, men om hvordan man kan gjøre det lettere for bedriften å tre inn i et regionalt basert samarbeid med andre bedrifter, med FoU-miljøer og med virkemiddelapparatet.

3. Hva kan gjøres for å styrke det regionale samspillet?

VRI skal bygge på og videreutvikle det regionale samspillet. Følgende utfordringer og grep ble ofte nevnt i diskusjonene:

- Forskningen må være en *aktiv* deltaker i samspillet. Forskningen kan ikke være den eneste regionale aktør som må bys opp til dans; forskningen må selv ta initiativ til samspill og bidra aktivt innenfor etablerte samspill. FoU-miljøene bør bl.a. bli flinkere til å delta i eksisterende lokale og regionale nettverk og tilby framtidsrettet kompetanse til etablerte næringsmiljøer og klynger.
- Det finnes et stort uutnyttet potensial for samarbeid mellom de statlige høgskolene og de regionale forskningsinstituttene. Skal samarbeidet kunne vokse, er det nødvendig å avklare rollefordelingen mellom institutter og høgskoler. Den konkurranse om begrensede midler som i dag ofte finner sted mellom høgskole og institutt innenfor samme region, er uheldig.
- Regionene må drøfte den framtidige kunnskapsutviklingen sett i et regionalt perspektiv og finne et balansepunkt mellom behovet for faglig bredde og behovet for spisskompetanse. Målet må bl.a. være å få til en sterkere koordinering av FoU-miljøenes og de andre regionale aktørenes innovasjonsinnsats.
- De akademiske miljøene må utvikle sitt språk og sin metodikk med tanke på å skaffe seg en dypere forståelse av næringslivets behov og måte å tenke på. Det er viktig å avdramatisere FoU-arbeid. Forskningen må gjøres "ufarlig". FoU-miljøene må også lære seg å håndtere krevende kunder på en bedre måte.
- Næringslivet i mange norske regioner kjennetegnes av småbedrifter som i utgangspunktet har begrensede muligheter for å delta i samarbeid og langsiktige satsinger. Derfor er det bl.a. nødvendig å se nærmere på hvordan man kan få med de små ved å jobbe med de store.
- Offentlig sektors utviklings- og fornyelsesbehov har vært ofte et forsømt kapittel i de regionale FoU-miljøene. Det er nødvendig å se de offentlige utviklingsoppgavene som en del av det regionale samspillet.

Tema 2 var knyttet til *aktuelle satsinger/ virkemidler i regionen*, og problemstillingene til gruppediskusjonene var formulert som følger:

Ta utgangspunkt i de aktiviteter/prosjekter som allerede er i gang i regionen i tilknytning til Næringsrettet Høgskolesatsing, Verdiskaping 2010, Kompetansemegling og andre FoU-prosjekter med særskilt regional relevans.

- Gi synspunkter på hvordan disse virkemidlene kan videreutvikles gjennom økt omfang, bedre integrasjon med hverandre og/eller bedre integrasjon med andre virkemidler.
- I tillegg til nevnte virkemidler, hvilke andre typer virkemidler er det eventuelt behov for?

- Regionalt samarbeid kan fort få karakter av ”dugnadsarbeid”, med begrensede midler til rådighet. Det må finnes nye, supplerende kilder. FoU-sektoren opplever at alt for mye tid går med for til å springe etter penger og konstruere kompliserte spleiselag.

Forskningen må nærme seg brukerne

Forskningens innsikter og arbeidsformer må gjøres relevante i forhold til de praktiske utfordringer som forskningen skal hjelpe til å møte. Hva dette krever

”Det finnes et klart behov for at forskningen i sterkere grad orienterer seg mot nåværende og potensielle brukere og partnere.”

av samspill, kan variere. Det ble bl.a. vist til erfaringer fra flere av programmene som tenkes lagt inn i VRI, som peker i retning av at det kreves en langsiktig og tålmodig satsing. Et kjennetegn ved mye av den innovasjon som finner sted i norsk næringsliv, er at den springer ut av et kontinuerlig forbedringsarbeid innenfor eksisterende bedrifter. Innovasjonen representerer ofte en akselerasjon og spissing av forbedringsarbeidet. Derfor er det nødvendig å komme på innsiden av dette forbedringsarbeidet; man må forstå hva det går ut på og finne egnede samarbeidsformer vis-à-vis bedriftene. FoU-kjeden i regionene starter normalt med en orientering mot bedriftenes problemer og ikke med en kunnskapsoppbygging gjennom grunnforskning, som deretter søkes gjort innovasjonsrelevant.

Betydningen av nettverk

Når noe skal spille sammen i regionene, skjer det gjennom personlige kontakter og relasjoner. Behovet for flere og bedre nettverk ble understreket på alle konferansene.

”I utformingen av VRI må virkemiddelapparatet ta hensyn til at det er nettverk som er de regionale aktørenes viktigste samarbeidsform.”

Behovet gjelder ikke bare i de sektorer av næringslivet som er dekket av rådets eksisterende programmer, men også innenfor nye bransjer.

I regional næringsutvikling trengs det sammenbindende roller, dvs. personer og institusjoner som har som oppgave å bygge bro og skape relasjoner. På konferansen i Østfold ble det for eksempel brukt uttrykk som *meglerroller*, *nettverksskapere* og *døråpnere*. I virkeligheten må *alle* institusjoner som skal delta i regionale prosesser, påta seg slike roller, ikke bare FoU-institusjonene.

Det er viktig å være klar over at integrasjonen i en regional sammenheng har en annen klangbunn og begrunnelse enn tradisjonelle virkemidler i forskningspolitikken, som i utgangspunktet er generelle snarere enn spesifikke. Dersom tiltak A handler om nettverk, og tiltak B også handler om nettverk, synes de å handle om ”det samme”. For regionale aktører ser dette annerledes ut: Spørsmålet er om tiltakene fungerer innenfor samme nettverk eller ikke.

Tilsynelatende like tiltak kan i praksis fungere svært ulikt, mens tilsynelatende ulike tiltak kan gi svært like effekter blant aktører som kjenner hverandre godt.

Store regionale variasjoner

De offentlige virkemidlene har ulik betydning i regionene. På konferansen i Oslo-Akershus ble det påpekt at det finnes

”Man må ta høyde for at det eksisterer store regionale variasjoner som påvirker mulighetene for å skape forskningsbasert innovasjon.”

få virkemidler som er tilgjengelige for utviklingsoppgaver i det sentrale østlandsområdet. Når det gjelder fordeling, er det viktig at VRI ses som et innovasjonspolitisk virkemiddel – ikke et distriktpolitisk virkemiddel i tradisjonell forstand. Den politiske interessen for nærings spørsmål og innovasjon varierer også. En økning i denne interessen ville være ønskelig i flere regioner. Men politisk oppmerksomhet er heller ikke nok. Selv der hvor

politikerne er engasjert og den fylkeskommunale paraply er sterk, kan det være vanskelig å integrere FoU-sektoren i de regionale utviklingsplanene (RUP) på en god måte.

Regionaliseringen innebærer ikke uten videre at vi får enklere og mer homogene regioner. På flere konferanser ble det påpekt at det kan finnes betydelige ulikheter *innad* i regionene, noe som bl.a. kan bety at virkemidlene må formes og blandes forskjellig også innenfor den enkelte region.

Framfor alt må man erkjenne at næringsstrukturen og lokale tradisjoner skaper ulike forutsetninger for innovasjon. Store deler av Norge har et ruralt preg, og FoU-strategier må fungere også der. FoU-miljøene har en utfordring i å komme i kontakt med bedrifter som ofte er skeptiske til akademikere. Det er også en utfordring å betjene bedrifter med små, egne FoU-ressurser.

Fragmentering og manglende relevans?

Forskning foregår i flere sammenhenger: på fritt grunnlag, i tilknytning til undervisning og i tilknytning til utvikling. En sentral utfordring er å få forskning i disse tre kontekstene til å spille bedre sammen. Et annet problem er oppdelingen innenfor den enkelte region, for eksempel i form av geografisk spredning av i utgangspunkt små miljøer. Forskningen må i større grad foregå i et felles åpent rom, i dialog med andre aktører.

På konferansen i Nordland ble det gitt uttrykk for at dersom høgskolene skal spille en større rolle i regional innovasjon, er det viktig at utdanningslinjene reflekterer de regionale arbeidsmarkedenes behov. Høgskolenes forskning skal først og fremst underbygge høgskolenes utdanningsoppgaver, og dersom utdanningstilbudene er dårlig forankret i regionale behov og aktørnettverk, blir det vanskelig for høgskolene å påta seg oppgaver innenfor regional innovasjon. I Vestfold ble det gjort gjeldende at det nye programmet må legges opp slik at det understøtter den samlede utvikling av relevante FoU-enheter på høgskolene. I Finnmark ble det foreslått mer bruk av næringslivsaktører i høgskolenes undervisning.

I Trøndelag ble det påpekt at FoU-systemet i de fleste tilfeller ikke er formet for å kunne svare på regionale behov; derfor blir det en utfordring i å skape FoU-funksjoner som gjenspeiler den enkelte regions egenart og forutsetninger. I utgangspunktet er det få FoU-institusjoner som har direkte relevans for næringslivet. Relevansen må opparbeides, noe som kan være ekstra krevende å få til i en situasjon hvor de regionale institusjonene har liten kapasitet for deltakelse i formaliserte prosesser. Mangelen på insentiver for regionalt utviklingsengasjement er et problem, særlig for høgskolene.

Mange bedrifter har likevel erfaring i bruk av forskning, ikke minst på det teknologiske området. Det er viktig at den kompetanse som allerede er utviklet, også trekkes inn i en større regional sammenheng.

Behov for regional kunnskap og forståelse

Utvikling av ny og bredt fundert kunnskap om egen region er en grunnleggende oppgave for de regionale aktørene. En slik kunnskap må ikke minst utvikles gjennom FoU-miljøene, men det er viktig at innsikten deles og formidles, slik at de regionale aktørene kan handle på grunnlag av håndfaste, oppdaterte fakta om regionale forhold.

Aktørene trenger å styrke sitt kjennskap til hverandre. Høgskolene må synliggjøre seg selv og sin kompetanse; i regioner med store universiteter finnes det kompetanse i verdensklasse som er dårlig kjent regionalt. Kunnskapsdepartementet må stille nye og mer utviklingsrettede krav til høgskolene, bl.a. for å unngå at ønsket om å bli universitet skal blokkere for et sterkere engasjement i regional utvikling.

At FoU-institusjonene må forstå bedriftenes behov, innebærer også at forskningen må spille en *samfunnsmessig* rolle, dvs. påta seg et medansvar for det lokale og regionale samfunns utvikling. På den annen side kan man ikke forvente at regionen og lokalsamfunnene uten

videre kan identifisere sine behov for forskningsstøtte; også definisjonen av behov er en utviklingsoppgave som må håndteres gjennom et bredere samarbeid.

Behovet for forståelse gjelder også andre veien. Bedriftene trenger å delta i et nært samspill med FoU-miljøene for å lære mer om regionens nåværende og framtidige muligheter. Det betyr at bedriftene også må lære seg å forstå FoU-miljøenes måte å arbeide på.

Flere av konferansedeltakerne var inne på at det regionale samspillet har sine dypeste forutsetninger i den norske eller nordiske samarbeidsmodellen. Partssamarbeidet og bedrifts-demokratiet – og i videre forstand velferdsmodellen som det norske samfunnet bygger på – utgjør et bakteppe og en inspirasjonskilde for VRI. Det er behov for å utvikle kunnskapen om og forståelsen av samarbeidet i norsk arbeidsliv, ikke minst sett på bakgrunn av at VRI også skal legge grunnlag for *organisatorisk innovasjon*. Det stilles store krav til strategisk gjennomtenkning av hva organisatorisk innovasjon kan bety og kommer til å kreve av aktørene.

I diskusjonene dukket det også opp en rekke ideer av mer spesifikk karakter:

- Utvikle en mer effektiv erfaringsoverføring mellom bransjer
- Koble FoU-miljøene til de industrielle lokomotivene. Forskningen bør ta utgangspunkt i de mest dynamiske bedriftene, ikke starte med de forskningssvake
- Sette sammen egne pakker med verktøy (virkemidler) for bedriftsklynger
- Forbedre møteplassene. Det er behov for flere møteplasser, mer effektiv bruk av eksisterende møteplasser og bedre planlegging av møteplassene
- Det må utvikles strategier for å få med bedrifter som ikke har hovedkontor i regionen og som ikke har et strategisk lederskap der
- Forskningen må bli bedre på å synliggjøre suksesser, herunder trekke fram klynger som fungerer godt, men som i dag kan ha en bortgjemt plass i verdikjeden
- Personlig kompetanseutvikling må ikke glemmes. Næringsrelevant FoU er ikke bare et spørsmål om forskning men om personlige ferdigheter og personlig kompetanse. Bl.a. er det nødvendig å styrke prosjektkompetansen hos brukerne
- Forskningen må utvikle mer ”sultne” prosjektledere som kan opptre aktivt i forhold til bedriftene
- Høgskolene må utvikle større kapasitet for deltakelse i utviklingsorienterte satsninger
- Studenter og stipendiater må utnyttes bedre, ikke minst dersom høgskolene skal ha en mer betydningsfull utviklingsrolle

4. Hvilke programmer og virkemidler bør VRI inneholde?

Å virkeliggjøre ideene som er skissert i forrige kapittel, er naturligvis krevende. Det fordres en rekke praktiske grep og virkemidler. Diskusjonen på konferansene tok først og fremst utgangspunkt i de eksisterende virkemidler som Forskningsrådet mener kan inngå i VRI. Programmene Næringsrettet høgskolesatsing, Verdiskaping 2010 og Kompetansemegling ble drøftet på alle konferansene. Alle var gjenstand for en overveiende positiv vurdering, og alle ble anbefalt videreført innenfor den nye rammen, men med modifikasjoner. Det er rom for – og behov for – å forbedre flere av virkemidlene, ikke minst ved å se dem i sammenheng. Det var

Siste tema for gruppediskusjonene fokuserte på hvilke initiativer regionene ønsker å fremme under VRI?

- Ta utgangspunkt i de aktiviteter/prosjekter som allerede er i gang i regionen i tilknytning til Næringsrettet høgskolesatsing, Verdiskaping 2010, Kompetansemegling, Strategiske høgskoleprosjekter og andre FoU-prosjekter med særskilt regional relevans
- Gi synspunkter på vektleggingen av disse virkemidlene i et VRI-prosjekt m.h.t. omfang, bedre integrasjon med hverandre og/eller bedre integrasjon med andre virkemidler
- I tillegg til nevnte virkemidler, hvilke andre typer virkemidler er det eventuelt behov for i et VRI-prosjekt?

bred enighet om at det også er riktig å introdusere nye virkemidler. Kilden til de ulike synspunktene og forslagene er ikke angitt, selv om noen av dem kan være kontroversielle. Momentene inngår i en større idédugnad og må vurderes i sammenheng med annen informasjon, for eksempel programevalueringer.

Eksisterende virkemidler

Verdiskaping 2010

- Bør videreutvikles spesielt når det gjelder arbeidsformene, siden disse kan brukes generelt, dvs. til å skape samspill også omkring de andre virkemidlene
- Bør videreutvikles spesielt når det gjelder nettverksdimensjonen
- Flere FoU-miljøer bør involveres slik at det blir større bredde i nedslagsfeltet på forskningssiden
- Flere næringer bør omfattes
- Sterkere klyngeorientering, særlig gjennom tettere kobling mot Arena og Norwegian Centres of Expertise
- Jevnere nedslag der flere fylker skal samarbeide
- Bedre kobling mot og utnyttelse av konsulentvirksomhet

Næringsrettet høgskolesatsing

- Bør orienteres mer mot nettverk
- Må omfatte flere næringer
- Bedre bruk av studenter
- Få profesjonsfagene (for eksempel sykepleie, lærerutdanning) bedre med
- Bør brukes til å styrke utviklingsaktivitetene på høgskolene
- Bør utvides til å omfatte *instituttsektoren*
- Jevnere nedslag der flere fylker skal samarbeide
- Bør være åpent for *alle* høyere utdannings- og forskningsinstitusjoner
- Bør kunne følge prosjektene lengre og bistå bedriftene i videre arbeid

Kompetansemegling

- Kompetansemeglerne bør komme i bedre kontakt med høgskolene
- Meglerne har behov for å kunne trekke på flere forprosjektmidler
- Meglerne bør rekrutteres blant erfarne industriledere
- Meglingsarbeidet bør få en sterkere orientering mot klynger og verdikjeder
- Bør omfatte bedrifter med mer forskningserfaring
- Mer samarbeid med bransjeorganisasjonene for å styrke motivasjonen i FoU-svake bedrifter
- Utvides til å være mer enn en koblingsmekanisme – bruk av flere former for rådgivning

Andre programmer i Forskningsrådet

Strategisk høgskoleprogram (SHP) og instituttprogram (SIP)

Enkelte mente at SHP bør inngå i VRI. Andre som uttalte seg om programmet, gikk inn for å holde det utenfor VRI. Liknende synspunkter kom til uttrykk når det gjelder mulig innlemmelse av Strategisk instituttprogram. (Se også diskusjonen under kapittel 2.)

FORNY

Fra flere hold ble muligheten for å inkludere FORNY påpekt. Bruk av FORNY i den nye programsatsingen forutsetter skreddersydd kommersialiseringskompetanse innenfor den enkelte regions satsningsområder. Enkelte uttrykte ønske om å utvide FORNY, slik at det får et sterkere samspillspreg. Det ble også foreslått å koble FORNY sammen med Kompetansemegling.

Nye virkemidler

På konferansene kom det også forslag til helt nye virkemidler. Som det framgår nedenfor, dreier det seg i stor utstrekning om tiltak som kan muliggjøre og forsterke mer intensive former for regionalt samspill. Kilden til ideene er ikke nevnt, siden det her mer handler om ideer enn om gjennomarbeidede forslag.

Samspillseffekter

- Utvikling og styrking av nye og eksisterende nettverk, som var et hovedperspektiv på alle konferansene, kan kreve spesielle strategiske tiltak ut over de som allerede finnes, bl.a. nye nasjonale læringsarenaer
- Det kan være behov for å løfte fram samspillskompetanse som egen satsning
- Midler øremerket for etablering av førstekontakter/nye kontakter/kontakter som krysser etablerte grenser, for eksempel mellom bransjer
- Mer forprosjektmidler slik at man står friere til å teste muligheter
- Bedrifts- og bransjeovergrepene trainee-programmer
- Egne tiltak for å styrke samarbeidet mellom høgskole(er) og institutt(er) innenfor den enkelte region
- Økt personmobilitet mellom forskning, næringsliv og offentlighet, gjennom tiltak som gjesteforelesninger og nærings-Ph.d.
- Prosjekter som følger hele verdikjeden fra idé til børs

En del forslag er mer rettet mot spesifikke aktørgruppers muligheter for å spille en rolle i den regionale utvikling:

Forskningen

- Styrking av kompetanse og kapasitet til forskningsmessig bearbeidelse av erfaringer fra utviklingsprosesser hvor forskningen selv er med som en av flere deltakere
- Insitamenter som kan dreie FoU-miljøene sterkere i retning av praktisk utvikling og innovasjon
- Skolere og motivere flere forskere med konkret kompetanse på samspillsbaserte prosesser, inkludert organisering og fasilitering
- Insitamenter som kan øke interessen blant kvalifiserte aktører fra næringsliv og offentlig sektor til å legge ned mer av sin tid i FoU-institusjonene, for eksempel som gjesteforelesere, innehavere av II-stillinger eller på annen måte
- Bedre tilrettelegging av mulighetene for å bruke studentoppgaver i utviklingsarbeid i bedrifter og offentlige virksomheter – ikke minst for å øke høgskolenes engasjement
- VRI må åpne for et vidt spektrum av forskningsformer, ikke minst for å sikre en bred mobilisering fra forskningsmiljøenes side

Virksomhetene

- Bedriftene må hjelpes til å få en bedre forståelse av forskningens muligheter og arbeidsformer, bl.a. gjennom egne opplæringstiltak. Det kan bli for kostbart dersom læringen utelukkende skal skje gjennom prosjektene
- Bedriftene må oppmuntres til å utvikle bedre systematikk i sitt arbeid med forskning
- Det bør finnes midler som kan finansiere mindre prosjekter, slik at det blir lettere for bedrifter uten FoU-erfaring å komme i gang
- Det bør finnes midler som gjør det mulig å bearbeide uferdige, men lovende ideer i bedriftene
- Det bør være mulig å støtte entreprenørskap som en funksjon eller prosess i seg selv

Styrking av kunnskapsgrunnet

- Regionale oversiktsstudier, for eksempel av hvilke prosjekter og andre initiativer som til enhver tid er i gang
- Næringsanalyser
- Foresight-prosesser
- Framtidsanalyser
- Analyser som tar sikte på å identifisere hull og mangler i eksisterende virkemiddelbruk
- Kompetanseoppbygging på nye områder, selv om det ikke finnes noen etterspørsel i øyeblikket

Forholdet til SkatteFUNN

SkatteFUNN ble diskutert på flere av konferansene. SkatteFUNN synes å være en ordning som ofte, fordi den er rettet mot enkeltbedrifter, synes å svekke snarere enn styrke interessen for samspill med andre aktører. Dersom den nye programsatsingen skal ha som oppgave å bygge bro mellom SkatteFUNN og mer samspillsorienterte virkemidler, står man overfor flere utfordringer. Kan hende må SkatteFUNN revideres.

Det ble bl.a. gitt uttrykk for at ordningen bare i begrenset grad motiverer enkeltbedrifter til å bruke FoU. Videre ble det påpekt at terskelen for SkatteFUNN etter hvert skyves oppover, samtidig som bedriftene helst vil bruke pengene selv, uten å trekke inn eksterne instanser. Det ble også sagt at SkatteFUNN konsentrerer seg om visse bransjer, mens andre har problemer med å bruke ordningen.

Det framkom imidlertid andre oppfatninger der SkatteFUNN ble ansett som et nyttig virkemiddel, også for FoU. Det ble også lansert forslag om at VRI gir et påslag til søknader som innvilges av SkatteFUNN, med tanke på å motivere bedriftene til i å satse (enda) sterkere på bruk av FoU.

Hvordan se VRI-virkemidlene i sammenheng?

På alle konferanser ble det understreket at VRI må legges opp i et langsiktig perspektiv. Virkemidlene må ha solid og påregnelig finansiering, og det må finnes en grunnleggende politisk forståelse for den nye programsatsingen. Overgangen fra flere selvstendige programmer til et nytt overordnet programkonsept krever klokskap; man må unngå å rive opp eksisterende samarbeidsstrukturer som fungerer godt.

VRI vil trolig medføre prosesser i flere ledd, fra søknadsutvikling via regional behandling til sentral vurdering, noe som krever at det settes av egne midler til utvikling og administrasjon. I dagens situasjon går for lite av midlene til forskning og for mye til omkringliggende aktivi-

teter. Det må tas høyde for forvaltningskostnadene i bevilgningene til VRI, slik at disse ikke går ut over primæroppgavene som er definert innenfor de enkelte virkemidlene.

Kompleksiteten vil være stor. En ny programsatsing må likevel formes slik at den betyr mindre, ikke mer, byråkratisering. Søknadene må være enkle, de må kunne sendes inn kontinuerlig, og de må behandles slik at søkerne har fullt innsyn.

I et system med flere ulike satsinger, enten de ligger innenfor VRI eller sorterer under ulike programmer og institusjoner, er det behov for smøremidler som kan redusere koordinerings- og overlappingsproblemer. Bl.a. derfor bør det være spillerom for å finansiere utredninger og konsulentvirksomhet.

Innenfor en kompleks, sammensatt programramme, noe VRI tegner til å bli, er det viktig at det finnes nok økonomiske midler til at man unngår *konkurranse mellom virkemidlene*.

Dersom konkurranse er utgangspunktet, vil ikke det enkelte virkemiddel bli brukt ut fra et samspillsperspektiv, snarere det motsatte.

Det er viktig at det finnes FoU-midler som legitimt kan gis regionale miljøer *utenfor nasjonal konkurranse*. Finnes ikke slike midler, blir det vanskelig å bygge opp de regionale miljøene, siden de i utgangspunktet vil være svakere enn de nasjonale, i hvert fall på forskningssiden.

Det må også tas hensyn til at feltarbeid har ulike kostnader i ulike deler av landet.

Koordinering i offentlig sektor

Dagens situasjon, med en rekke statlige virkemidler som ikke er sentralt koordinert, stiller regionale aktører overfor vanskelige koordineringsoppgaver. Regionale aktører må stå fritt til å organisere på tvers, det være seg innenfor rammene av den nye programsatsingen VRI eller i forhold til virkemiddelapparatet mer generelt.

Det er viktig å lage virkemiddelpakker rettet mot noen utvalgte områder av strategisk betydning, hvor oppgavene bestemmer virkemidlene og ikke omvendt. Ofte finnes det godt forankrede nasjonale og regionale næringspolitiske prioriteringer; VRI bør søke seg inn mot disse prioriterte områdene og ikke fungere som oppsamlingsheat for initiativer som faller utenfor slike prioriteringer.

Det var bred enighet på konferansene om at VRI må ta hensyn til prioriteringer og virkemidler i Innovasjon Norge og SIVA, særlig Arena, Norwegian Centres of Expertise, næringshagene og inkubatorene. Det ble imidlertid påpekt at det er store regionale variasjoner i Innovasjon Norges strategier når det gjelder hvor viktig man synes det er å involvere FoU-sektoren.

Koordineringen må bygge på læring og samspill på prosjektnivå. Der er viktig å organisere samlinger for prosjektledere på tvers av hele virkemiddelapparatet.

Fylkeskommunene er i ferd med å bli viktigere som finansieringskilde for FoU og må telle mer med når man legger opp FoU i den enkelte region. Enkelte påpekte at økt regionalt ansvar for FoU-politikken må gå sammen med økt ansvar for finansieringen.

Andre synspunkter

- Alle virkemidler bør generelt utformes slik at de premierer bruk av forskning.
- Det er nødvendig å øke utbudet av virkemidler som kan brukes i storbyene; ikke bare for å støtte byene, men for å unngå en nasjonal innovasjonspolitik som byene ikke figurerer som innovasjons- og læringsarenaer.
- Virkemidlene må forstås i en større europeisk sammenheng. Mange gav uttrykk for at man må utforske mulighetene for å få til bedre koblinger mot europeiske prosjekter og nettverk.
- VRI må ses i lys av Forskningsrådets tunge FoU-satsinger innenfor naturvitenskap og teknologi, bl.a. Store programmer. Noen var inne på at en regionalisering av Vitenskaps-

divisjonens midler kunne imøtekomme behovet for å gi det regionale FoU-samarbeidet større økonomisk slagkraft.

- Det kan være lettere å skape utvikling på nye områder enn å prøve å endre på forhold som har satt seg fast. Dette betyr at regionale strategier må ha en viss fleksibilitet; man kan ikke vite med sikkerhet på forhånd hvor man vil lykkes.

5. Hvordan bør VRI-arbeidet organiseres?

Skal VRI først og fremst være en syntese og utvidelse av de innovasjonsrettede virkemidler i Forskningsrådet? Eller skal VRI ses som et verktøy for en mer generell overføring av initiativ og myndighet til regionene?

Mens Forskningsrådets eksisterende innovasjonsrettede programmer er basert på sentral behandling av programplaner og søknader, finnes det en forventning om at VRI skal åpne for regional innflytelse og medvirkning. Denne forventningen kom også til uttrykk på de 13 regionale

konferansene. er Det er likevel verdt å merke seg at det på ingen av konferansene ble argumentert for at all beslutningsmyndighet skulle overføres til regionene. Men hvordan skal forholdet mellom det regionale og det nasjonale nivået nærmere bestemt se ut? Hva bør kjennetegne et typisk regionalt VRI-prosjekt, og hvordan bør det organiseres? Hvem kan ta initiativet, og hvor ligger eierskapet og ansvaret?

I diskusjonen rundt organiseringen av VRI ble følgende spørsmål lagt til grunn:

Perspektiver på prosjektorganiseringen i regionen og forholdet mellom det nasjonale og det regionale nivået:

- Hvordan kan søknadsprosessen og utarbeidelsen av prosjektforslag gjennomføres regionalt?
- Er det formålstjenlig å forankre VRI-prosjekter i regionale utviklingsplaner og utviklingsplaner som RUP? Hvorfor?
- Hvilke sider av søknaden kan behandles regionalt og nasjonalt?

Behov for nye samarbeidsformer i regionene?

Ett forslag er at det etableres et fellesorgan for de berørte FoU-institusjoner i hver enkelt region. Tanken om et konsortium ble luftet, og felles prosjektleder også ble nevnt. De fleste tok imidlertid utgangspunkt i den eksisterende regionale integrasjonsmekanisme, dvs. strategier og utviklingsplaner i regi av det regionale partnerskap (RUP). Med tanke på VRI ble det forutsatt at FoU er en integrert del av RUP, noe det allerede er i flere regioner. Primæransvaret for arbeidet med RUP ligger hos fylkeskommunen. Fylkeskommunen er imidlertid ikke tiltenkt å utføre arbeidet med RUP på egen hånd. Det er meningen at det dannes et partnerskap bestående av representative regionale aktører.

Ett forslag gikk ut på at dersom det regionale partnerskapet skal sitte i førersetet, kan det etableres referansegrupper, ressursgrupper, FoU-undergrupper eller liknende for FoU-området, for å få mer sakkyndighet inn i saksbehandlingen.

Det ble påpekt, blant annet fra Telemark, at det i noen av de eksisterende programmene allerede finnes styringsstrukturer som likner på et partnerskap; forskjellen er ofte den at disse fungerer innenfor et mindre område enn fylkeskommunen, slik man for eksempel ser i Grenland. Nye strukturer må ikke innføres på en slik måte at de ødelegger innarbeidede samarbeidsformer. Det samme ble påpekt i Rogaland, der det ble lagt til grunn at eksisterende organer – for Rogalands vedkommende bl.a. samarbeidsfora i Dalane, Ryfylke og Haugalandet – bør leve videre og spille sammen med et eventuelt nytt sentralt partnerskap.

Uten tvil finnes det også flytende overganger mellom partnerskapene og andre styringsorganer, for eksempel slike som er blitt dannet i tilknytning til regional bruk av Forskningsrådets og Innovasjon Norges programmer, eller i forbindelse med regionale satsninger som overlapper VRI-initiativet. Eksempel på det første er Verdskapingsalliansen i Agder,

eksempel på det siste er Kompetanseprogrammet i Østfold. Forholdet mellom ulike organer som i større eller mindre grad spiller rollen som partnerskap, kan struktureres på flere måter: De kan fusjoneres med hverandre; de kan samarbeide med hverandre, og noen kan avvikles. Generelt tydet ikke diskusjonene på noe klart ønske om et vesentlig annerledes organisasjons- og samarbeidsmønster enn det man har i dag. Noen understreket sterkt at nye organer må unngås. Åpenbart finnes det en generell antagelse om at en mulig overgang til færre regioner kan håndteres gjennom sammensmelting av de organer som allerede finnes, eventuelt ved at partnerskapene skaper nye felles arenaer, eksempelvis av typen Utviklingskoalisjonen Rogaland-Hordaland. Endringsbehovene handler i dette tilfelle først og fremst om å øke i effektiviteten og slagkraften i samarbeidet.

Virkningene av større regioner

Hvilke fordeler eller ulemper kan større regioner gi? Spørsmålet ble i liten grad berørt på konferansene. Et unntak var Troms, hvor det ble gitt uttrykk for at Nordland, Troms og Finnmark må gå sammen for å disponere nok ressurser til utvikle en slagkraftig næringspolitikk. Det kan noteres at konferansedeltakerne fra det som kanskje per i dag kommer nærmest en storregion – Buskerud, Telemark og Vestfold – selv valgte å organisere sine diskusjoner fylkesvis, selv om konferansen var felles.

Fra flere hold ble det påpekt at forskningen kan få økt dynamikk og kraft når den betjener større geografiske områder, både generelt og med referanse til spesifikke satsninger. Samarbeidet blant bedriftene, i bedriftsklyngene og mellom bransjene kan i seg selv innebære en utstrakt kryssing av regiongrenser. Men heller ikke de nye større regioner som vil kunne komme, vil automatisk korrespondere med slike samarbeidskonstellasjoner. Den sterkeste markeringen av en positiv forventning om nye mønstre knyttet til større regioner, kom fra Hordaland, som bl.a. håpet på en vesentlig desentralisering av Forskningsrådets funksjoner. En slik radikal omlegging ble imidlertid ikke forutsatt å være på plass før i 2010, og da etter en skrittvis utvikling.

Samsillet mellom nivåene

Som flere var inne på, kan man forestille seg at et partnerskap eller lignende organ utgjør et politisk-administrativt ressurscenter eller knutepunkt i saksbehandlingen i den enkelte region. Forholdet mellom et slikt regionalt knutepunkt og de involverte FoU-miljøene kan organiseres på flere ulike måter. Ett ytterpunkt er at det regionale partnerskapet er et aktivt organ som selv definerer de oppgaver FoU-miljøene bør arbeide med og som tar initiativet til å trekke inn FoU-miljøene. I den andre enden av skalaen er partnerskapet et mer passivt organ hvis rolle er å videreformidle FoU-miljøenes initiativer til Forskningsrådet, eventuelt etter at det er foretatt en moderat tilpasning til den regionale utviklingsplanen.

Veien fram til et aktivt partnerskap som kan spille en strategisk rolle, er av varierende lengde; i enkelte regioner har man kommet langt i arbeidet med å integrere FoU i RUP, mens man har et stykke å gå i andre regioner. Enkelte framhevet at FoU-miljøene må støtte opp under og forholde seg aktivt til de regionale utviklingsplanene, en påpekning som må ses i lys av at de fleste FoU-miljøer i dag ikke er vant til å inngå i denne type rammeverk. I andre tilfeller ble det uttrykt en viss skepsis til en sterk prioritering av partnerskapstanken, i det politiske motiver lett kan få for stor vekt.

Også forholdet mellom Forskningsrådet sentralt og partnerskapene kan tenkes lagt opp på ulike måter. Det tradisjonelle mønster er at det utformes en søknad som sendes Forskningsrådet for behandling. Noen var inne på tanken om at Forskningsrådet ikke bør stå utenfor, men tvert imot bør være representert i de regionale partnerskapene, mens andre tok til orde for at regionene burde delta i Forskningsrådets behandling av VRI. En annen mulighet er at deler av Forskningsrådets funksjoner regionaliseres. Forslagene gjenspeiler at det nesten uansett vil

finnes et behov for *samarbeid* mellom Forskningsrådet sentralt og de regionale partnerskapene om forvaltningen av det nye programmet.

Ytterligere en variant er at alle prosessene mellom FoU-miljøene i regionen og partnerskapet støttes og organiseres av et særskilt organ. Noen var inne på tanken om at det i hver enkelt region bør finnes en "one stop shop" for den nye programsatsingen, eventuelt for alle virkemidler. Det ble også foreslått at næringshagene kunne fungere som informasjonssentral for virkemiddelapparatet i sin helhet, eventuelt også som formidlingsinstans mellom brukerne og de enkelte delene av virkemiddelapparatet. Nok en variant av samme tanke er å etablere knutepunkter for horisontal integrasjon mellom likeverdige institusjoner, for eksempel at ett forskningsmiljø får ansvaret for å håndtere kontakten med partnerskapet.

Det kom forslag om å styrke Forskningsrådets regionale representasjon, slik at de regionale representantene i større grad kan påta seg en funksjon som knutepunkt. Enkelte var inne på tanken om å etablere et regionalt forskningsråd med eget styre, som i tilfelle ville ha forvaltning av den nye programsatsingen som en av sine hovedoppgaver.

Det ble påpekt at dersom offentlig sektor skal inn i det nye programmet, bør det utvikles roller for regional forskningskontakt.

I Nordland, Troms og Finnmark ble det argumentert for at forholdet mellom VRI og Nordområdesatsningen må avklares snarest mulig. Forskningsrådet må se på hvordan Nordområdesatsningen vil virke inn på VRI. Det foreslås ikke etablering av egne nordområdeprogrammer, men at satsingen skal innarbeides i eksisterende programstruktur. Nordområdestrategien omhandler bl.a. næringsstruktur, ulempene med store geografiske avstander mellom næringslivsaktører og mellom næringsliv og FOU miljø. Dette har klare koblingspunkter til VRI.

6. Hovedinntrykk – temaer for videre diskusjon

I det følgende vil vi oppsummere noen hovedinntrykk og peke på noen dilemmaer og veivalg knyttet til etableringen av VRI-satsingen.

Hva er hovedformålet med VRI?

Nøkkelspørsmålet er selvsagt hva slags samfunnsoppgaver VRI-initiativet grunnleggende sett skal løse. I Trøndelag ble det påpekt at det ikke er noe avklart forhold mellom flere mulige hovedmål: Regionalisering av bevilgningsbeslutninger; testing av ulike modeller for FoU; etablering av en nasjonal arena for gjensidig læring mellom regioner.

Hvis hovedpoenget er å fremme regionalt samspill, slik de fleste forutsetter, nytter det ikke å følge en lineær strategi. Det er nødvendig å takle flere omfattende utfordringene simultant. Samspillet må være nyskapende, og det må samtidig bygge på allerede eksisterende prosjekter, aktiviteter og nettverk.

Sentralt definert virkemiddelpakke eller åpne regionale mandater?

Dialogkonferansene har avfødt en mengde ideer, hvorav noen dreier seg om forbedringer av gjeldende ordninger, og andre dreier seg om nye virkemidler. Det sentrale spørsmålet er om VRI skal gå ut med en spesifisert, forhåndsdefinert meny med virkemidler, eller om programmet i det alt vesentlige skal være åpent for de virkemidler de regionale aktørene selv ønsker å bruke. Kravene til spesifisering i søknadene kan være relativt runde, alternativt må virkemidlene som defineres på programnivå gjøres relativt åpne slik, at de kan fange opp flest mulig av de momentene som har kommet fram.

Hvordan sikre forsvarlige økonomiske rammer?

Et sentralt spørsmål er finansieringen av VRI-initiativet. Det kreves en betydelig opptrapping i forhold til de ca. 100 millioner som de eksisterende programmer råder over til sammen. Enkelte har ytret skepsis til om en økning på for eksempel 50 % vil skape nevneverdig endring. VRI skal skape tilleggseffekter i hele landet, og dersom antall regioner går ned fra 19 til 10, vil dette i seg selv ikke påvirke finansieringsbehovet nevneverdig. Det er mulig å utvide rammene ved å trekke inn flere eksisterende programmer, for eksempel de strategiske institutt- og høgskoleprogrammene. Siden det her handler om etablerte programmer med etablerte oppgaver, kan heller ikke en slik utvidelse dekke det nye initiativets finansieringsbehov.

Finansiering er ikke bare et spørsmål om statlige bevilgninger. I en regional innovasjonsrettet programsatsing er det naturlig at også andre aktører enn staten deltar i finansieringen. Brukerfinansiering og egeninnsats er nødvendige innslag i samarbeidet. Det er imidlertid krevende å konstruere spleiselag som omfatter flere enkeltbedrifter og/eller offentlige virksomheter. Derfor er det også riktig å vurdere hvordan regionale myndigheter og finansieringsinstitusjoner kan bringes inn i diskusjonen om det regionale samspillet og finansieringen av VRI-satsingen. Det kan bli behov for egne regionale finansieringsplaner.

Finansieringsmulighetene er selvsagt underlagt politiske rammebetingelser. Ett av problemene med de eksisterende programmene er at de i de fleste sammenhenger er for små til at de påkaller oppmerksomhet utenfor kretsen av interessegruppene som de retter seg mot. Dersom det nye initiativet lanseres i en bredere politisk sammenheng, hvor regionenes ansvar for FoU understrekes, vil dette selvsagt kunne styrke interessen for innovasjonsarbeidet.

Faglig nedslagsfelt

Viktig for både finansiering og organisering er hvilke sektorer som skal dekkes. Flere av programmene som kan tenkes å inngå i VRI, har en klar innretning mot industri, og det finnes generelt behov for en sterkere satsing på områder som handel og tjenester. Det finnes et stort uforløst potensial for innovasjon og fornyelse i offentlig sektor, og spørsmålet er om VRI kan være et bidrag til å håndtere denne utfordringen.

Samtidig som det står klart at eventuelle satsinger på nye områder ikke uten videre kompenseres for underfinansiering av gamle satsinger, vil nye områder gi forskningsmiljøene en utvidet prosjektportefølje og en bredere basis – noe som vil virke styrke samspillet i VRI. Nye hovedorganisasjoner kan komme sterkere inn, med andre tradisjoner og arbeidsformer enn de som gjelder for LO og NHO.

Hvilke FoU-institusjoner?

På konferansene er det de regionale FoU-institusjonene, i snever forstand, som har stått i sentrum. Det er nødvendig å tenke igjennom i hvilken utstrekning og på hvilken måte nasjonale kompetansemiljøer kan trekkes inn i samspillet i VRI. Allerede i dag finnes det en rekke eksempler på nasjonale institusjoner som er direkte involvert i regional FoU og innovasjon ved at de har forankret deler av sin virksomhet i regionene. I VS2010 og Kompetansmegling gjelder dette eksempelvis SINTEF, AFI, NIBR og FAFO. VRI er i utgangspunkt lagt opp slik at det skal omfatte nasjonale institusjoner som er villige til å engasjere seg i regionalt samspill på en måte som de regionale aktørene finner nyttig. På enkelte konferanser kom det imidlertid fram ønsker om å avgrense VRI til institusjoner som har hovedkontor i regionen.

Institamenter for forskningen

I debatten om institamenter har oppmerksomheten kretset rundt spørsmålet om hvordan man skal rekruttere bedrifter til FoU. På flere av konferansene ble det påpekt at det per i dag ikke

finnes noen insitament for å bruke høgskolenes forskningskapasitet i regional utvikling, verken for den enkelte forsker eller for institusjonen. Som påpekt av flere – kanskje tydeligst av Hedmark-Oppland – er kjernes spørsmålet antagelig hva man bør gjøre for å interessere den enkelte *forsker*.

I instituttsektoren er orienteringen mot bedrifter og næringsliv sterkere enn i UoH-sektoren. Her er problemet de lave grunnbevilgningene som har gjort det nødvendig for det enkelte institutt å lete etter oppdrag over hele landet, ofte også på en måte som har gjort det vanskelig å dyrke fram spisskompetanse. Heller ikke instituttene har i dag vanligvis noen sterk og tydelig orientering i retning av næringsliv eller region.

Fordelingen mellom regioner

Også fordelingen mellom regionene blir et viktig tema. De eksisterende programmene dekker hele landet, om enn i ulik grad. VRI skal være en nasjonal programsatsing, noe som tilsier at det utvikles planer for samtlige regioner. De fleste uttalelser om fordeling som falt under konferansene, må tolkes i retning av at det bør utformes en grunnpakke for hver enkelt region – og at det åpnes for en resultatorientert fordeling av en del av midlene. Noen regioner kan tas til inntekt for en mer gjennomgående resultatorientert fordeling, dvs. at de mest fremgangsrike regionene får hovedtyngden av midlene. Enkelte understreket at det ikke må gis distriktspolitiske føringer i tradisjonell forstand – kun innovasjonspolitiske. Som påpekt flere ganger, er den form for regional FoU som diskuteres her basert på *samspill*, og et samspill krever at flere typer aktører er til stede; det nytter for eksempel ikke å øke forskningsinnsatsen der næringslivet er fraværende.

Pilotsatsinger?

En måte å løse dilemmaet med en begrenset finansiering av et komplekst initiativ på, er å unnlate å sjøsette initiativet samtidig over hele landet. Ett forslag som har framkommet er at det etableres en nasjonal pilot som omfatter Agderfylkene, Rogaland og Hordaland. Andre pilotområder er tenkelige: Agderfylkene, Buskerud-Vestfold-Telemark, Oslo-Akershus, Hedmark-Oppland og Trøndelagsfylkene. Nok et forslag er at VRI kan defineres som et fyrtårnprogram, uten krav til nedslag over hele landet.

Et eventuelt programstyres rolle

Den nye VRI-satsningen er i seg selv en *utviklingsoppgave*, hvor virkemiddelbruken i den enkelte region må utvikles skrittvis. Det er mange brikker som skal på plass, og det må trolig skje på forskjellige måter i de ulike regionene. Et eventuelt overordnet nasjonalt programstyre kan derfor ha som hovedoppgave å utvikle initiativet slik at det, over en viss tid, kommer i gang integrerte FoU-prosesser i alle, eller i hvert fall i et flertall, regioner. Det vil i tilfelle være behov for så vel oppsøkende virksomhet som en betydelig veiledningsfunksjon, og begrepet ”dialogbaserte søknadsprosesser” ble brukt i flere tilfeller.

Det er imidlertid ikke gitt at VRI skal ha et overordnet nasjonalt programstyre slik Forskningsrådets programmer i dag kjenner denne funksjonen.

Samspillet med andre deler av virkemiddelapparatet

Er det mulig å spare FoU-ressurser og øke effektene ved å knytte VRI direkte til programmer i regi av andre virkemiddelaktører? På flere av konferansene var deltakerne inne på at det kunne være gevinster å hente bl.a. på å samvirke med Innovasjon Norges Arena- og Norwegian Centres of Expertise-programmer. Det er nødvendig å undersøke nærmere hvor og hvordan et tettere samarbeid kan ha noe for seg. For VRI må utgangspunktet formodentlig være at FoU-sektoren må få en tydeligere rolle i det regionale samspillet.

Vedlegg 1

Om konferansene

Sammen med fylkeskommunene gjennomførte Forskningsrådet i tiden 24. mai – 29. juni 2006 i alt 13 konferanser med regionale utviklingsaktører. Interessen for konferansene var stor, ikke minst tatt i betraktning av at møtene ble innkalt på kort varsel og fant sted i overgangen mellom vårsemester og ferietid.

Forskningsrådet valgte *dialogkonferansen* som arbeidsform. Det alt vesentlige av arbeidet på dialogkonferanser foregår i grupper, noe som gjør det lettere å fange opp og systematisere et mangfold av synspunkter. Hovedpoenget på konferansene var å få deltakernes reaksjoner og skape diskusjon både med og blant de regionale aktørene. Temaet for hver gruppediskusjon var bestemt på forhånd, mens det var opp til deltakerne selv å styre diskusjonen.

Konferansenes deltakere falt i to hovedgrupper:

For det første medlemmene av det regionale partnerskap som forutsettes å eksistere i alle fylkeskommuner. Her inngår normalt fylkeskommunen selv, Innovasjon Norge, LOs og NHOs regionale representanter, og ofte også representanter for SIVA og for regionale FoU-miljøer. Disse institusjonenes representanter ble spesifisert som ønskede deltakere også der de ikke deltar i noe organisert partnerskap.

For det annet representanter for regionenes FoU-miljøer, inkludert de regionale prosjekt- og hovedprosjektlederne innenfor programmene som kan tenkes å inngå i VRI: Næringsrettet Høgskolesatsning, Verdiskaping 2010 og Forskningsbasert Kompetansemegling.

Gruppene ble så langt som mulig satt sammen slik at alle aktørtypene var representert i hver gruppe. Forskningsrådet var representert med flere deltakere på konferansene. To av disse – *Arthur Almestad* (prosjektleder for VRI) og *Bjørn Gustavsen* – ledet konferansene.

Det ble gjennomført gruppediskusjoner om følgende temaer:

Regionale utviklingsroller

- Hva er FoU-institusjonenes viktigste roller/oppgaver i regional utvikling?
- Hvilke grep kan tas for å styrke det regionale samspillet mellom FoU-institusjoner, næringslivet og offentlig virksomhet?

Hvilke initiativer vil dere fremme under VRI?

- Ta utgangspunkt i de aktiviteter/prosjekter som allerede er i gang i regionen i tilknytning til Næringsrettet høgskolesatsning, Verdiskaping 2010, Kompetansemegling, Strategiske høgskoleprosjekter og andre FoU-prosjekter med særskilt regional relevans.
 - Gi synspunkter på vektleggingen av disse virkemidlene i et VRI-prosjekt m.h.t. omfang, bedre integrasjon med hverandre og/eller bedre integrasjon med andre virkemidler.
 - I tillegg til nevnte virkemidler, hvilke andre typer virkemidler er det eventuelt behov for i et VRI-prosjekt?

Perspektiver på prosjektorganiseringen i regionen og forholdet mellom det nasjonale og det regionale nivået

- Hvordan kan søknadsprosessen og utarbeidelsen av prosjektforslag gjennomføres regionalt?
 - Hvem bør delta og hvem skal ha ”koordineringsansvaret”?

- Hvilke organer i regionen bør være søker til VRI?
- Bør det utarbeides en felles regional søknad eller separate søknader?
- Er det formålstjenlig å forankre VRI-prosjekter i regionale utviklingsplaner og utviklingsstrategier som RUP? Hvorfor?
- Hvilke sider av søknaden kan behandles regionalt og nasjonalt?

Etter diskusjonsrundene laget hver gruppe en samling momenter som kunne representere gruppens syn på hva som burde vektlegges i prosessen. Momentene har dannet grunnlag for rapportene fra hver enkelt konferanse, som er satt sammen av Forskningsrådets regionale representanter. Disse rapportene utgjør underlaget for foreliggende rapport.

Selv om det ikke var noe krav til enighet i gruppene, var poenget å få fram synspunkter som deltakerne i størst mulig grad kunne anse som felles. I denne rapporten er momenter som nevnes av alle eller de fleste, gjengitt uten kilde. Det samme gjelder momentlister som har preg av idédugnad. Derimot er ulike presiseringer og varianter av et mer generelt perspektiv normalt gjengitt sammen med kilden, dvs. den regionale konferanse som momentet skriver seg fra. Vi finner det riktig å presisere at ulik vektlegging og forskjeller i uttrykksmåte vanligvis ikke gjenspeiler saklig uenighet. At et poeng ikke er nevnt av én region, trenger ikke å bety at man er uenig eller at man ikke aksepterer andre regioners innfallvinkel.

Vedlegg 2

Oversikt over deltakere på konferansene

Fylke	Deltaker	Organisasjon
24.05 - Rogaland	Tengesdal, Solveig Ege	Dalane Næringshage
	Hålien, Eivind	Fagforum for mat og drikke
	Spikkeland, Gunn	Forskningsstiftelsen Polytec
	Solheim, Anne	Fylkeskommunen i Rogaland
	Skretting, Norvald	Fylkeskommunen i Rogaland
	Øvrebø, Terje	Fylkeskommunen i Rogaland
	Madsen, Hallstein	Høgskolen Stord Haugesund
	Vervik, Kari H.	Innovasjon Norge
	Skogen, Karl Bøe	Innovasjon Norge Rogaland
	Rangnes, Kjell	IRIS
	Molven, Kjell	IRIS
	Gjerstad, Trygve	IRIS
	Bjørnevik, Per	IRIS
	Jøsendal, Kari	IRIS
	Tønnessen, Tor	IRIS
	Stangeland, Bjørn	NHO Rogaland
	Skåra, Torstein	Norconserv
	Husebø, Kristin	Rogaland Kunnskapspark
	Alfsnes, Kjetil	Rogaland Kunnskapspark
	Sandved, Jonas Schanche	Statoil
	Dybvik, Bjarte	Stavanger Næringsutvikling
	Almestad, Arthur	Norges forskningsråd
	Gustavsen, Bjørn	Norges forskningsråd / AFI
	Kaurin, Åse	Norges forskningsråd
	Aarsheim, Hilde	Norges forskningsråd, Rogaland
	Voje, Kirsten	Norges forskningsråd
	Østrem, Erna Wenche	Norges forskningsråd
30.5 - Troms	Jan Einar Reiersen, Tromsø kommune	Balsfjord, Karlsøy og Tromsø Regionråd
	Yngve Voktor, Tromsø kommune	Balsfjord, Karlsøy og Tromsø Regionråd
	Tove Normann	Bedriftsrepresentant HIT Nord Norge
	Even Tidemann	Fiskeriforskning AS
	May-Britt Simonsen	Halti Næringshage
	Rikke Gürgens	Høgskolen i Harstad, nHS
	Kjell Moe	Høgskolen i Tromsø, nHS
	Inger Elisabeth Haug	Innovasjon Norge, Troms

	Trond Slettbakk	Kunnskapsparken i Harstad
	Bjørn Mathisen, Norges Bondelag	Landbruksorganisasjonene (1 felles representant)
	Jan Elvheim	LO, Troms
	Arne Bergland	Midt-Troms Regionråd
	Kjell Furu	Målselv Næringshage
	Gunnar Grønnavoll, AkvaRen AS	Bioklynge Nord
	Ann-Kristin Edvardsen	NHO, Troms
	Lisbeth Holm	Nord-Troms Regionråd
	Håkon Karlsen	MIT FabLab, Lyngen
	Karl-Johan Jakola	NorInnova AS
	Wiktor Sørensen	NORUT gruppen
	Jan Roger Iversen	NORUT gruppen, FKM
	Jan Børre Rydningen	NORUT IT
	Lars Åge Rotvold	NORUT Samfunn
	Bjørn-Petter Finstad	NORUT Samfunn, VS2010
	Geir Bye	NORUT Samfunn, VS2010
	Per Anders Bær	Sametinget
	Britt Harland	Senja Næringshage
	Rudi H. Steffensen	Senja Næringshage
	Trond Slettbakk, Kunnskapsparken i Harstad	Sør-Troms Regionråd
	Wenche Poppe	TTO Nord AS
	Sølvi Anderssen	Universitetet i Tromsø
	Tore Vorren	Universitetet i Tromsø, Universitetspilot
	Anita Pettersen	Universitetet i Tromsø, Universitetspilot
	Irene Lange Nordahl	Troms fylkeskommune
	Kari Mette Aaseth	Troms fylkeskommune
	Stein Ovesen	Troms fylkeskommune
	Carl Georg Næss, Planavdelingen	Troms fylkeskommune
	Erna Wenche Østrem	Norges forskningsråd
	Arthur Almestad	Norges forskningsråd
	Elisabeth H. Bakkeland	Norges forskningsråd
	Bjørn Gustavsen, Arbeidsforskningsinstituttet	Norges forskningsråd
31.5 - Agder	Hans Petter Andersen	Agder Energi
	Håkon Ødegård	Agderforskning
	Øyvind Laderud	Agderforskning
	Asbjørn Skåland	Agderforskning
	Laila Øygarden	Agderrådet
	Anne Torunn Hvideberg	Aust-Agder Fylkeskommune
	Kirsten Borge	Aust-Agder Fylkeskommune
	Erlend Moksness	Havforskningsinstituttet Flødevigen

	Per Christian Egeberg	HiA
	Hans Chr. Garmann Johnsen	HiA
	Siren Marcussen Neset	HiA
	Alf Holmelid	HiA
	Jan Midtbø	Innovasjon Norge
	Per Arne Kyrkjeeide	Innovasjon Norge
	Jan Oddvar Skisland	Kristiansand kommune
	Kjell Hulløen	Kristiansand kommune
	Terje Pettersen	Kristiansand Kunnskapspark
	Reidar Knutsen	”Luftfartshøgskolen”
	Morten Grønsund	Next Net
	Siri Mathiesen	NHO Agder
	Kjell O. Johannesen	NODE
	Are Østmo	Sjøsandens Næringshage
	Kirsten Strat	STS
	Jan Otto Pedersen	Sørlandets Teknologisenter
	Arthur Almestad	Norges forskningsråd
	Bjørn Gustavsen	Norges forskningsråd / AFI
	Erna Wenche Østrem	Norges forskningsråd
	Hilde Årsheim	Norges forskningsråd
	Åse Sandnes	Norges forskningsråd
	Anne Marit Skulberg	Norges forskningsråd
7.6 - Nordland	Åsbjørn Karlsen	Bioforsk, Vågønes
	Hanne Østerdal	Fylkesmannens landbruksavdeling
	Terje Solberg	Høgskolen i Bodø
	Øystein Henriksen	Høgskolen i Bodø
	Petter R. Øien	Høgskolen i Bodø
	Grete Lysfjord	Høgskolen i Bodø
	Robert Eliassen	Høgskolen i Bodø
	Per Åge Ljunggren	Høgskolen i Narvik
	Jørn Tverseth	Høgskolen i Narvik
	Hanne Davidsen	Høgskolen i Nesna
	Erling Voll	Industriforum Nord/Yara
	Inger Teigstad	Innovasjon Norge
	Olav Dyrnes	Innovasjon Norge
	Tom Pettersen	KS
	Bjørn G. Nielsen	Kunnskapsparken Bodø
	Eirik Pedersen	Kunnskapsparken i Bodø
	Mari Wattum	Kvinneuniversitetet Nord
	Sonja Steen	NFK, Fylkesrådet
	Kåre Ottem	NFK, Næring og samferdsel
	Jørn Sørvig	NFK, Plan og samferdsel
	Inger Lise Pettersen	NFK, Utdanning

	Jorulf Haugen	NFK, Utdanning
	Liv Hov	NHO
	Astrid Olsen	Nordland Bonde- & Småbrukarlag
	Jarle Løvland	Nordlandsforskning
	Bjarne Lindløv	Nordlandsforskning
	Oddbjørn Paulsen	Nordlandsforskning
	Wenche Rønning	Nordlandsforskning
	Håkon Sund	Planteforsk Tjøtta
	Ørjan Artzen	Studentorg., HiBo
	Astrid Fikse	Studentorganisasjonen, HiBo
	Astrid Bjørkan	Sør Helgeland Næringshage
	Magne Saltnes	Torgar
	Kurt Henriksen	Vefsn videregående skole
	Eivind Sommerseth	Norges forskningsråd
	Trine Paus	Norges forskningsråd
	Arthur Almestad	Norges forskningsråd
	Bjørn Gustavsen	Norges forskningsråd / AFI
	Åse Kaurin	Norges forskningsråd
8.6 - Hedmark/Oppland	Ragnar Eltun	Bioforsk Øst Apelsvoll
	Liv Marit Strupstad	Fylkesmannen i Hedmark
	Anne Kathrine Fossum	Fylkesmannen i Hedmark
	Sverre Bjørnstad	GENO
	Ingrid Lauvdal	Hedmark fylkeskommune
	Espen Køhn	Hedmark fylkeskommune
	Rune S. Ødegård	Høgskolen i Gjøvik
	Ragnhild Narum	Høgskolen i Hedmark
	Per Victor Nygaard	Høgskolen i Hedmark
	Jarle Kristoffersen	Høgskolen i Hedmark / Østlandsforskning
	Håvard Teigen	Høgskolen i Lillehammer
	Kristin Malonæs	Innovasjon Norge, Hedmark
	Lars Børde	Innovasjon Norge, Oppland
	Gro Mette Giljane	Lillehammer Kunnskapsark AS
	Åge Nordby	LO's distriktskontor i Oppland
	Tom Johnstad	NBIR, VS2010
	Ingunn Hermansen	NHO Innlandet
	Tove Gulbrandsen	Odal Næringshage
	Stein-Erik Thorud	Oppland fylkeskommune
	Hjalmar Solbjør	Oppland fylkeskommune
	Lars Kristian Dahl	Oppland fylkeskommune
	Anne Hjelmstadstuen Jorde	Oppland fylkeskommune
	Stian Are Olsen	Regionrådet for Hamarregionen
	Stian Are Olsen	Regionrådet for Hamarregionen

	Edvin Straume	Regionrådet på Hadeland
	Sverre Narvesen	RTIM
	Jon Sandvik	RTIM
	Leif Estensen	SINTEF, Teknologi og samfunn
	Heidi Lyng	SIVA, Selskapet for Industriell sf
	Ellinor Bjerke	Tretorget A/S
	Rolf Endre Delingsrud	Valdres Næringshage A/S
	Morten Ørbeck	Østlandsforskning
	Ståle Størdal	Østlandsforskning
	Åse Kaurin	Norges forskningsråd
	Bjørn Gustavsen	Norges forskningsråd / AFI
	Trine Paus	Norges forskningsråd
	Kisten Voie	Norges forskningsråd
	Sissel Slettum Bjerke	Norges forskningsråd
16.6 - Hordaland	Bremnes, Karstein	AS Tyssefaldene
	Lothe, Dag	CMR
	Algerøy, Hans Inge	Fiskeri- og Havbruksnærings Landsforening
	Nybø, Karen	HFK arbeidslag Lokalsamfunnsutvikling
	Døskeland, Inge	HFK, arbeidslag Verdiskaping i kystsona
	Arnesen, Arthur	HFK, Strategi-og næringsavdelinga
	Styve, Jan Per	HFK, Strategi-og næringsavdelinga
	Torgersen, Matti	HFK, Strategi-og næringsavdelinga
	Tveit, Lars	HFK, Strategi-og næringsavdelinga
	Kårbø, Pål	Hordaland fylkeskommune
	Slinning, Alf Emil	Høgskolen i Bergen
	Våge, Atle	Høgskulen i Bergen, senter for nyskaping
	Gandrud, Ove	Industrinettverket AS
	Broch Mathisen, Nina	Innovasjon Norge
	Øvrebø, Anne	Innovasjon Norge
	Haga, Trond	IRIS
	Nøss, Nils-Olav	LO Hordaland
	Ravnøy, Vigdis	LO Hordaland
	Ystanes, Nils Johan	LO i Odda
	Holmefjord Vervik, Kari	MarinVEST
	Hatlem, Svein	NHO-Hordaland
	Møller, Helge	Reisemål Hardanger Fjord
	Byrkjeland, Martin	Rokkansenteret, Universitetet i Bergen
	Almestad, Arthur	Norges forskningsråd
	Kaurin, Åse	Norges forskningsråd
	Markussen, Atle	Norges forskningsråd
	Sogge, Sverre	Norges forskningsråd
	Voje, Kirsten	Norges forskningsråd

19.6 - Oslo-Akershus	Svanhild Larsen	Akershus fylkeskommune
	Øystein Lunde	Akershus fylkeskommune
	Eva Caral	Campus Kjeller
	Ingrid Brattset	Follorådet
	Marit Stenberg	Høgskolen i Akershus
	Inger Marie Søyland	Høgskolen i Oslo
	Olaf Stene	NHO Oslo og Akershus
	Jan Fredrik Lockert	Oslo kommune
	Knut Halvorsen	Oslo Teknopol IKS
	Grethe Salvesvold	Osloregionen
	Inge Lauritzen	Samarbeidsrådet for Nedre Romerike
	Per Schjøberg-Henriksen	SINTEF
	Andreas Bjørnnes	Skedsmo kommune
	Kirsten Voje	Norges forskningsråd
	Tom Skyrud	Norges forskningsråd
	Anne Marit Skulberg	Norges forskningsråd
	Kristine Ziegler Gundersen	Norges forskningsråd
	Arthur Almestad	Norges forskningsråd
	Hege Torp	Norges forskningsråd
	Bjørn Gustavsen	Norges forskningsråd / AFI
20.6 - Finnmark	Jan S Dølør	ALUT
	Inger Lise Baladin	Finnmark fylkeskommune
	Marit Helene Pedersen	Finnmark fylkeskommune
	Karianne Holm-Varsi	Fylkesmannen i Finnmark
	Geir Schulstad	Høgskolen i Finnmark
	Ketil Hanssen	Høgskolen i Finnmark
	Ingvar Hauge	Høgskolen i Finnmark
	Lars Krogh	Høgskolen i Finnmark
	Jan Vasskog	Innovasjon Norge
	Aksel Brasøy	Innovasjon Norge
	Sveinung Eikeland	Norut NIBR Finnmark
	Harald Karlstrøm	Origo Nord
	Lisa M. Haug	Origo/Arena reiseliv
	Raymond Robertsen	Pro Barents A/S
	Mai Britt utsi	Samisk Høgskole
	Oddrun Englund	SIVA
	Geir Remme	Vardø Videregående skole
	Lisbeth Sandtrøen	Vardø videregående skole
	Bjørn Gustavsen	Norges forskningsråd
	Erna Wenche Østrem	Norges forskningsråd
	Arthur Almestad	Norges forskningsråd
	Åse Kaurin	Norges forskningsråd
	Eivind Sommerseth	Norges forskningsråd

21.6 - Østfold	Kjell Ove Kjølås	HiØ
	Knut Aarvak	HiØ
	Leif Nyland	HiØ
	Per Kirkebakk	HiØ
	Sissel Larsen	HiØ
	Dieter Hirdes	Inkubator Halden
	Karl R. Halmeid	Innovasjon Norge
	Nils Einar Nesdam	NHO
	Kristin Woje Ellingsen	SIVA
	Frode Ramstad Johansen	STØ
	Dagny Arnestad	STØ
	Steinar Normann	STØ
	Ole Jørgen Hansen	STØ
	Kjersti Garberg	Østfold f. kommune
	Dag Eriksen	Østfold f. kommune
	Bjørn Horten	Østfold innovasjon
	Tom Skyrud	Norges forskningsråd
	Kristin Danielsen	Norges forskningsråd
	Trine Paus	Norges forskningsråd
	Idun Henden Alhajjam	Norges forskningsråd
	Arthur Almestad	Norges forskningsråd
	Bjørn Gustavsén	Norges forskningsråd, AFI
22.6 - BTV-fylkene	Øyvind Paalshaugen	AFI
	Thoralf Ulrik Qvale	AFI
	Henrik Finsrud	AFI
	Matz Sandman	BFK
	Knut Brinchmann	BTV
	Trine Steen	BTV
	Jan Richard Bruenech	Høgskolen i Buskerud
	Hege Eiklid	Høgskolen i Buskerud
	Kåre Sandvik	Høgskolen i Buskerud
	Leif Aage Eilertsen	Høgskolen i Telemark
	John-Erik Larsen	Høgskolen i Telemark
	Ole Ringdal	Høgskolen i Telemark
	Halvor Austenå	Høgskolen i Vestfold
	Duy –Tho Do	Høgskolen i Vestfold
	Marius Imset	Høgskolen i Vestfold
	Hans-Steinar Berget	IndustriCluster Grenland
	Kirsten Larm	Innovasjon Norge Bu/Ve
	Irene Bordier Ingebretsen	LO Telemark
	Per Kristian Finstad	LO Vestfold
	Per Steinar Jensen	NHO Buskerud
	Einar Røsås	NHO Vestfold

	Karl Gunnar Sanda	Telemarksforskning
	Karl Johan Heide	Tfk
	Cato Rasmussen	Tfk
	Eivind Arne Fauskanger	TI
	Sverre Høifødt	Vfk
	Leif Hellebø	VS2010
	Arthur Almestad	Norges forskningsråd
	Bjørn Gustavsen	Norges forskningsråd
	Erna Wenche Østrem	Norges forskningsråd
	Anne Marit Skulberg	Norges forskningsråd
26.6 - Trøndelag	Even Ystgård	Fylkesmannen Nord-Trøndelag
	Sonja Ekker	Høgskolen i Nord-Trøndelag
	Hans W. Thorsen	Høgskolen i Nord-Trøndelag
	Geir Olav Knappe	Høgskolen i Nord-Trøndelag
	Torunn Klemp	Høgskolen i Sør-Trøndelag
	Ove Gustafsson	Høgskolen i Sør-Trøndelag
	Lars Nygård	Høgskolen i Sør-Trøndelag
	Gunnhild Oftedal	Høgskolen i Sør-Trøndelag
	Ester Hasle	Høgskolen i Sør-Trøndelag
	Ivar Skjerve	Innovasjon Norge-NT
	Stein Ivar Strøm	Innovasjon Norge-ST
	Kjell Flønes	LO i Sør-Trøndelag
	Jon Uthus	NHO Trøndelag
	Merethe Storødegård	NHO Trøndelag/RIS
	Inge Fornes	Nord-Trøndelag fylkeskommune
	Svein Almlie	Nord-Trøndelag fylkeskommune
	Kristin Wergeland Brekke	NTNU
	Jan Onarheim	NTNU/Idéportalen
	Gunn Kari Hygen	Næringsforeningen i Trondheim
	Roy Lund	Siemens/VS2010
	Håkon Finne	SINTEF
	Espen H. Aspnes	SINTEF Helse
	Terje Bakken	SINTEF/Komp. Mekler
	Lisbeth Øyum	SINTEF/VS2010
	Jon Johansen	SIVA
	Tore Kiste	Sør-Trøndelag fylkeskommune
	Gleny Foslie	Sør-Trøndelag fylkeskommune
	Birger Elvestad	Trondheim kommune
	Dag-Ove Johansen	Trondheim kommune
	Roald Lysø	Trøndelag Forskning og Utvikling
	Niels Arvid Sletterød	Trøndelag Forskning og Utvikling
	Arthur Almestad	Norges forskningsråd
	Bjørn Gustavsen	Norges forskningsråd

	Kristin Danielsen	Norges forskningsråd
	Anne Marit Skulberg	Norges forskningsråd
	Åsa Sandnes	Norges forskningsråd
	Anja Gjærum	Norges forskningsråd
	Jan Dietz	Norges forskningsråd
	Lars André Dahle	Norges forskningsråd
27.6 - Sogn og Fjordane	Geirmund Dvergsdal	Fylkesmannen
	Bjørn L Tønnesen	Fylkesmannen, utdanningsavdelinga
	Ole Kleiven	HSF
	Helge Hustveit	HSF
	Johs Taule	Høgskulen i Sogn og Fjordane
	Rune Henjesand	Innovasjon Norge
	Sive Heggedal Longvastøl	Innovasjon Norge
	Charlotte Hartvigsen Lem	Innovasjonsforum Sogn og Fjordane
	Olav Vaagland	Kommunal- og regionaldepartementet
	Arvid Langeland	LO-Sogn og Fjordane
	Karin Helen Halle	NHO
	Lars Hustveit	Sogn og Fjordane fylkeskommune
	Velaug Veum	Sogn og Fjordane fylkeskommune, Regionalavdelinga
	Arne Monrad Johnsen	Sogn og Fjordane fylkeskommune, Regionalavdelinga
	Audun Erik Sunde	Sogn og Fjordane fylkeskommune, Regionalavdelinga
	Agnes Landstad	Vestlandsforskning
	Ingjerd Skogseid	Vestlandsforskning
	Ivar Petter Grøtte	Vestlandsforskning
	Geir Strand	Vestlandsforskning
	Eivind Brendehaug	Vestlandsforskning
	Jan Dietz	Norges forskningsråd
	Arthur Almestad	Norges forskningsråd
	Erna Wenke Østrem	Norges forskningsråd
	Bjørn Gustavsen	Norges forskningsråd / AFI
	Atle Markussen	Forskningsrådets regionale representant
29.6 - Møre og Romsdal	Lund, Einar	Bioforsk Økologisk
	Grimsrud, Bjørne	FAFO
	Eriksen, Anne	Høgskolen i Molde
	Risnes, Martin	Høgskolen i Molde
	Høydal, Reidun	Høgskolen i Volda
	Aurdal, Leon	Høgskolen i Ålesund
	Hildre, Hans Petter	Høgskolen i Ålesund
	Bardalen, Olav	Innovasjon Norge
	Nordal, Harald	Innovasjon Norge

Giske, Robert	Knudtzon Senteret
Botten, Else-May	LO i Møre og Romsdal
Halvorsen, Gry	M&R fylke, Regional- og næringsavdelinga
Landstad, Bergljot	M&R fylke, Regional- og næringsavdelinga
Stave, Bjørn	Møreforskning
Ytredal, Else Ragni	Møreforskning, Volda
Hervik, Arild	Møreforskning/Høgskolen i Molde
Ytreberg, Torill	NHO Møre og Romsdal
Bugge, Torild	Nordvest Forum
Holstad, Kathrine	Norvest Forum
Stenerud, Knut	Plasto AS, styremedl. i Møreforskning AS
Dalen, Per Erik	Ålesund Kunnskapspark
Almestad, Arthur	Norges forskningsråd
Gustavsen, Bjørn	Norges forskningsråd / AFI
Dahle, Lars Andre	Norges forskningsråd
Danielsen, Kristin	Norges forskningsråd
Fosen, Nina E	Norges forskningsråd
Knudsen, Trond	Norges forskningsråd
Markussen, Atle	Norges forskningsråd

ISBN 82-12-02347-8 (trykksak)
ISBN 82-12-02348-6 (pdf)